

ЛЕСКОВАЦ И ОКОЛИНА У ЕТНОГРАФСКОЈ СПОМЕН-ЗБИРЦИ ХРИСТИФОРА ЦРНИЛОВИЋА

Приказ изложбе

Христифор Црниловић, сликар и наставник цртања, потекао је из грађанске породице Власотинца са краја деветнаестог века. Након школовања у Београду и Минхену, између два светска рата био је један од носилаца културног и интелектуалног живота који се формирао у Скопљу, где је био распоређен као предавач. Интересовање поменутог круга, те и самог Црниловића, било је, између осталог, усмерено ка аматерском изучавању етнологије, уметности и визуелне културе и прикупљању старина.

Ликовна остварења и педагошки рад Црниловића, иако не без значаја, остали су у другом плану интересовања за право малобројних истраживача, док је већи значај придат етнолошком и колекционарском раду. Црниловић је истражива простор Северне Македоније, Косова и Метохије и југоисточне Србије. Збирку која броји 2600 предмета, велики број фотографија и негатива, 236 свезака рукописне грађе и библиотеку са око 700 књига и стручних часописа, Христифор Црниловић је формирао већим делом између два светска рата али и касније. Етнографска спомен-збирка Христифора Црниловића део је збирке Етнографског музеја у Београду и од 1968. године чува се и излаже у Манаковој кући. Збирка представља значајан ресурс приликом истраживања и презентовања визуелне, материјалне и нематеријалне културе простора са кога потиче.

Простор Лесковца и околине био је предмет интензивнијег интересовања Христифора Црниловића након пензионисања и повратка у Власотинце. Године 1947. Црниловић је ангажован од стране етнографског института Српске академије наука и уметности на изучавању Јужног Поморавља, када настаје значајан део рукописа посвећених овом простору. Како је сразмерно мали број истраживача посветио пажњу визуелној и материјалној култури Лесковца и околине током деветнаестог века у односу на Пирот, Врање, делом и Ниш, истраживања које је спровео Христифор Црниловић, те и прикупљени предмети, тиме су од посебног значаја за простор Лесковца и околине. Етнолог и изучавалац црквених старина Драгутин Ђорђевић, чији је допринос у познавању културе овог простора препознат, био је

у контакту са Црниловићем и значајан део свог рада засновао на резултатима истраживања Црниловића.

Лесковац и ужа околина у збирци Црниловић а приказана је кроз изложбу коју су приредиле кустоскиње Етнографског музеја у Београду Маја Марјановић и Јелена Туцаковић, одржан у током децембра 2019. и јануара 2020. године у галерији Народног музеја Лесковац. Поставку прати постер и лифлет са уводним текстом кустоса. Изложба је настала као резултат међуинституционалне сарадње, те вишегодишњег интересовања кустоса за простор Лесковца и шире околине као простора који је као место порекла увезан за личности интересовања самог Црниловића. Ова изложба представља преседан у досадашњем руковођењу Етнографском спомен-збирком Христифора Црниловића, са обзиром на то да су предмети из збирке први пут изложени изван простора Етнографског музеја. Као циљ изложбе наведено је подсећање локалне публике на колекционарску делатност Христифора Црниловића.

Лесковац и околина представљени су кроз избор од 42 предмета из збирке Христифора Црниловића, којима су у виду пратећег материјала додате фотографије које је израдио Црниловић и саставни су део збирке. Поставка је допуњена репродукцијом аутопортрета Христифора Црниловића и постерима који су првобитно израђен и за изложбу Христифор Црниловић – Почетак одржаном 2018. године у Културном центру Власотинце. Предмети су изложени у виду три целине које су формиране диспозицијом витрина у простору галерије. Прву целину чини ансамбал женских одевних предмета из Стројковца, праћен одговарајућом фотографијом, шкриња за чување одеће и кућни текстил. Део ове целине је и аутопортрет, са обзиром на то да је постављена у најистакнутијем улазном делу галерије. Другу целину чине грнчарски предмети; следе постери који кроз текст и репродуковане фотографије предмета из збирке говоре о почетку колекционарске делатности Црниловића. Последњу целину, која је постављена у уском задњем делу изложбеног простора чине предмети који се односе на градитељство, архитектонску декорацију и дрворезбарски занат. Приказане су фотографије лесковачких кућа насталих у деветнаестом веку и детаља њихове столарије, долапа и таваница, фрагменти дрворезбарене декорације и дрворезбарски алат. Одабрани предмети успешно репрезентују интересовања и метод прикупљања Христифора Црниловића.

Представљање предмета из збирке Христифора Црниловића у Народном музеју Лесковац има вишеструки значај за публику и стручњаке заинтересоване за локалну историју и етнологију. Приказан је материјал који може допунити сазнања о завичајној историји, етнологији и визуелној култури, иначе само фрагментарно приказан публици у оквиру сталне поставке и публицистике Манакове куће, због чега је често пренабрегнути

од стране истраживача. Као пример тога издваја се један фрагмент дрворезбарене декорације са краја деветнаестог века. Црниловић је овај фрагмент уврстио у збирку, препознавши рад Заше Димитријевића, чију је делатност изучавао, увидевши његов значај у обликовању визуелне културе Власотинца и Лесковца. Постављен у контекст са другим радовима овог дрворезбара који се налазе *in situ* и у збиркама завичајних музеја може се добити целовитија слика визуелне културе просторане посредно након одласка османске управе.

Публици, која је упозната са личношћу и радом Црниловића, оваква изложба посвећена његовом колекционарству, које није у фокусу рада Музеја у Лесковцу, који се стара о само две слике Црниловића, послужила је као подсетник на харизматичну личност локалне историје и интелектуалног хероја. Оно што се може навести као недостатак изложбе је непостојање конкретног наратива или интерпретације у иначе прегледно постављеној поставци, те неконзистентност наслова, постављеног циља изложбе и саме поставке. Упркос томе, изложбом је успешно постигнут циљ подсећања публике и стручњака на колекционарску делатност Христифора Црниловића и значај збирке за познавање културе југоисточне Србије и самог Лесковца.

Јулијана Марковић